

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Bir Kur'an Falı: Hāzā Fāl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Āyāt

A Quran Fortune-Telling: Hāzā Fāl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Āyāt

Zahide PARLAR^{a*} Aytül ÇAĞLAR^b

^a Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Malatya / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-4616-9579

^b Yüksek Lisans Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, Malatya / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-1615-0412

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 21 Şubat 2021

Kabul tarihi: 11 Eylül 2021

Anahtar Kelimeler:

Fal,

Falname,

Kur'an falı,

Hāzā Fāl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Āyāt.

ÖZ

Geçmiş M.Ö. 4000'li yıllara dayanan fal; tarih boyunca çeşitli araç ve uygulamalarla insanların gelecekle ilgili merakını giderme yöntemlerinden biri olmuştur. Geçmişten günümüze doğal afet, organ, kemik, yıldız, taş, su, kahve vb. üzerinden fal bakılarak geleceğe dair çeşitli yorumlar yapılmış, insanların fala ilgisi arttıkça bu işi meslek edinen falcılar ortaya çıkmış ve daha sonraları da isteyen herkesin fal bakabilmesi için falnameler yazılmıştır. İslamiyet'in kabulü ile yasaklanan fal, yine de tamamen terk edilmemiş ve hayra yorma maksadıyla farklı bir bağlamda ele alınmıştır. Falın tamamen terk edilmeden dini literatür ve inanç bağlamında temellendirilmiş şekli "tefe'ül (hayra yorma)"ün yansıması olan Kur'an falları da bu hayra yorma maksadıyla bakılan fallardan biridir. Bu çalışmada öncelikle fal ve falnamelerle ilgili genel bir değerlendirme yapılmış, Kur'an falı bakımının usulleri dört başlıkta tasnif edilmiş ve Kur'an falları üzerine yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. Daha sonra Leipzig Üniversitesi El Yazmaları Koleksiyonu'nda bulunan ve harf grubu yorumuna dayanan *Hāzā Fāl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Āyāt* adlı mensur falnamenin transkripsiyonlu metni verilmiş, dil özellikleri üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Yüsf bin Muhyî tarafından yazıya geçirilen, konusu ve kapsamı itibarıyla geniş bir söz varlığına sahip olmayan bu falname, istinsah tarihi 16. yüzyıl olsa da Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özelliklerini göstermektedir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received February 21, 2021

Accepted September 11, 2021

Keywords:

Fortune-telling,

Fortune book,

Quran fortune-telling,

Fāl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Āyāt

ABSTRACT

Fortune telling, its past dates back to BC. 4000s, throughout the history, it has been one of the methods of getting people's curiosity about the future by using various tools and practices. From past to present, various interpretations have been made by using a lot of things such as natural disasters, organs, bones, stars, stones and water. The more people's interest in fortune-telling increased, the more fortune-tellers who take over it as a occupation appeared and afterwards fortune books were written so that everyone wanting can tell fortune. Fortune telling, which is forbidden with the acceptance of Islam, has nevertheless not been completely abandoned. It has subsisted in a different context to attribute it to good. Quran fortune telling are also one of the fortune tellings in this context. In this study, firstly, a general evaluation about fortune and fortune telling has been made, the methods of looking at the Quran fortune have been classified under four headings, and the studies on Quran fortune-telling have been evaluated. Later, a transcribed text of the prose Quran fortune telling *Hāzā Fāl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Āyāt*, which is in the Collection of Manuscripts of the University of Leipzig and based on letter group interpretation, was given and evaluations were made on linguistic properties. The manuscript written by Yüsf bin Muhyî, which does not have a wide vocabulary in terms of subject and scope, and shows the linguistic features of the Old Anatolian Turkish period, although the date of copying is 16th century.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: zahide.parlar@monu.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

Fortune-telling, its past dates back to BC. 4000s, was born out of people's desire to know what will happen in the future by using various tools and practices. From past to present, various interpretations have been made by using a lot of things such as natural disasters, organs, bones, stars, stones and water. The more people's interest in fortune-telling increased, the more fortune-tellers who take over it as a occupation appeared and afterwards fortune books were written so that everyone wanting can tell fortune.

Before Islam, Turks had fortune telling such as bone, sandblast, cup, bow, looking at water and mirror. *Irak Bitig*, a fortune text written in the Köktürk alphabet during the Uyghurs period, is also an indication that fortune has an important place in the lives of Turks. Fortune telling, which is forbidden with the acceptance of Islam, has not been completely abandoned. It has subsisted in a different context to attribute it to good.

As fortune telling became widespread, there was a need to prepare fortune-telling books. One of these fortune-telling books is the Quran fortune books based on the Quran. It is said that in the Quran fortune books it is necessary to start looking for fortune with certain rituals. which is a way to consult the Qur'an about whether to do any work or not. Before the beginning, performing these religious rituals involving physical and spiritual cleansing is done in order to eliminate the doubts that fortune-telling is not permissible.

First of all, ablution is taken before the fortune-telling and Surah al-Fatiha and Ihlas are read three times. Then the Quran is opened by reading the prayers given in the fortune-telling book.

This beginning ritual is present in all the Qur'anic fortunes. However, the method of looking fortunes is not the same in every fortune. The method of looking fortune is determined by the author of the book. According to the letter in the horoscopes of the Quran, there are positive or negative comments that can be expressed with headings such as repenting in general, applying to competent people, not starting the work to be done, having your wish to be achieved within a certain day, being no if effort is shown, giving alms. With the reference to studyings on the Quranic falnames, it can be determined four methods of looking Quran fortune-telling: Quran fortune books based on a interpretation of single letter, Quranic falnames which interpret the group of letter, Quranic falnames considered as the Word of Allah, fortune telling based on Quran verses.

In this study, a transcribed text of the Quran fortune book named *Hazā Fāl-i Qur'ān-ı 'Azīz-i Āyāt*, which is in the Collection of Manuscripts of Leipzig University, was prepared. In addition, linguistic properties of manuscript were examined. The copy covered by this article is registered in the Leipzig University Manuscript Collection with catalog number B. or 114. Its outer dimensions are 10.5x7.8 cm and inner dimensions are 7x4.5 cm. The Qur'anic Horoscope on which the study is carried out is included in the fifth part of the work. The titles in these five chapters in the manuscript are as follows: Some chapters from the Quran, various prayers and annotations of these prayers, *Mühr-i Süleymān*, *Du'ā-yı Heykel* and *Hazā Fāl-i Qur'ān-ı 'Azīz-i Āyāt*. *Hazā*

Fāl-i Qur'ān-ı 'Azīz-i Āyāt: This section, which is registered in the Collection of Manuscripts of the University of Leipzig, catalog number 114-5, between 171b-184b leaves, includes a Quran horoscope. It is 27 pages, 7 lines. The text was written on a watermarked paper with a vocal verse. The name of the falname and the letters based on the interpretation of fortune-telling are written in red ink for emphasis, and the rest of the text in black ink. It was compiled by Yūsuf bin Muḥyī from prayers, glosss and fortune telling. The whole of the work is a hand / reference book created for the purpose of reading fortune telling from the Quran in order to make people feel relieved by reading prayers in troubled times and to make a decision. Although it was copied in the 16th century, the language features of the work reflect the period of Old Anatolian Turkish. Since the vocabulary of the work is not too much, determinations to be made about the language and spelling features are also limited. Although the date of translation is a later period, the spelling and sound features seen in the texts of the Old Anatolian Turkish period are also encountered in this fortune-telling. When examining language features; characteristic features of Old Anatolian Turkish such as the tendency of rounding in the vowels in the word bases and affixes -reff and -Up adverb-verb-affix, and the fact that some suffixes -the third person possessive suffix-have only flat shapes. The text includes a total of 196 words, 70 of which are in Turkish, 113 in Arabic and 13 in Persian. Since the basis of the text is the Quran and fortune telling is interpreted based on verses, there are also many Arabic expressions in the text. Since the sentences in the text are formed with certain and repetitive phrases, most of the suffixes used in conjugation and the tense, mood and person conjugation in verb conjugation are not included in the text. Since the Arabic verses and phrases are included in the work, inverted sentences are used.

Although fortune and fortune-telling were rejected both in terms of science and in the religion of Islam, the curiosity and interest of the society and the people in these subjects caused both the continuation of studying in this field from past to present and of the fortune telling. The works that can be collected under the heading of the Qur'anic horoscopes, which are the reflection of the "tefe'ül" (thinking positively), which is a form based on religious literature and belief, without completely abandoning the fortune, set an example for this situation. It has been determined in the literature that the fortunes of the Quran are viewed in four different ways; The prose work named *Hazā Fāl-i Qur'ān-ı 'Azīz-i Āyāt*, which is the subject of the study, was written according to the letter group interpretation, which is one of them. Fortune-telling interpretation is given along with verses for 29 letters in the Arabic alphabet. For the case of repeating the fortune, different comments are added except for two letters. When the fortune-telling interpretations in the work are evaluated, it is seen that there are mostly positive comments as a result of the tradition of tambourine. It has been stated that some negative fortune telling interpretations will give positive results under certain conditions. In addition to the interpretations similar to the interpretations we encounter in all fortune telling texts, there are also fortune telling interpretations such as determining the time by giving numbers such as three and seven, and saying that the wish will come true in the given periods. However, there are differences in what to do when starting fortune and fortune telling technique in the work.

Giriş

İnsanoğlunun tarih boyunca gelecek ile ilgili merakını giderme yöntemlerinden biri olan ve Arapça *fe'l* “uğur tutmak” kökünden gelen fal “çeşitli şeylere bakarak gelecekte olacaklar hakkında anlamlar çıkarma, gaipten haber verme” (Ayverdi, 2006, s. 916) şeklinde tanımlanmıştır. İslamiyet’in mukaddes kitabı *Kur’an-ı Kerim*’de ise fal kelimesi için “tyr” kökü geçmektedir. Bazı hadislerde *fal* ve *tyara* kelimelerinin her ikisi de gelecekte olabilecek hadiselerle işaret manasında kullanılmıştır (Duvarcı, 1993, s. 1). Geçmişten günümüze insanoğlunun ilgisini çeken fal; M.Ö. 4000’li yıllarda bebeklerin doğum ayları, insan fizyonomisi, hayvan davranışları, meteorolojik ve astronomik olaylar gibi unsurları konu alarak Mısır, Bâbil, Çin ve Mezopotamya’da gelişmeye başlamış ve dünyaya yayılmıştır (Aydın, 1995, s. 135-136). İnsanoğlu, tarih boyunca bilinmeze duyduğu merakın etkisiyle kendisine çevresiyle ilgili bilinmezleri anlamaya, geleceğin neler getireceğini önceden öğrenmeye ve böylece kendi kaderine hükmetmeye çalışmış, bunun için de fal bakma gibi çeşitli teknikler ve metotlar geliştirmiştir (Aydın, 1995, s. 135). İnsanların fala olan ilgisi arttıkça çeşitli araçlar kullanarak belirli kurallar çerçevesinde fallara bakan *falcular*, *kâhinler*, *büyücüler* gibi bu işi kendilerine meslek edinen insanlar da ortaya çıkmıştır.

İslâm öncesi Arapları arasında gaybdan haber alma yöntemi yaygın bir biçimde kullanılan pek çok farklı fal yöntemi mevcuttu. Bu dönem halkı kum üzerine çizgiler çizerek (hattü'l-reml), kuş uçurarak (ıyâfe), taşları veya hurma çekirdeklerini yere vurarak (tark) veya fal oklarıyla (ezlâm) gelecekte yapacakları iş hakkında karar verirlerdi (DİB, 2014, s. 1014) Fal okları yönetiminde, önemli bir işe başlamadan önce tahtadan yapılmış ve kanat takılmamış ince okların üzerine “yap”/“yapma” yazılıp bir torbaya konular ve oklar çekildiğinde çıkan sonuca göre o işin yapılıp yapılmayacağına karar verilir. İslamiyet’le birlikte *fal okları* (*ezlâm*) adı verilen bu fal türü Maide Sûresi’nin 3.¹ ve 90.² ayetinde yasaklanmıştır (Öz, 1995, s. 67).³ Fal açmanın İslâm’daki hükmü üzerine ayetin tefsirinde gaybın yalnız Allah tarafından bilindiği ve insanlara bu bilginin Allah’ın takdiri doğrultusunda ancak vahiy yoluyla verilebileceği ifade edilmektedir.⁴

¹ Maide Suresi/3 Meal: “Murdar hayvan, kan, domuz eti, Allah’tan başkası adına kesilmiş, boğulmuş, vurularak öldürülmüş, yuvarlanıp ölmüş, boynuzlanarak öldürülmüş hayvanlarla -henüz canı çıkmadan yetişip kestiklerinizin dışında- yırtıcıların yediği hayvanlar, dikili taşlar önünde (sunaklarda) boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyla paylaşmanız size haram kılındı. Çünkü bunlar doğru yoldan sapmaktır...” Tefsir: Fal oklarıyla paylaşılan et. Ayette paylaşımında fal oklarının kullanılmasının haram kılındığı bildirilmiş olmakla birlikte maksat bu oklarla paylaşılan etin haram kılınmış olmasıdır. Çünkü bağlam, yenilmesi haram olan etlerle ilgilidir. Cahiliye döneminde dikili taşlar (putlar) için kesilen hayvanın parasını kimin vereceğine, etinin nasıl dağıtılacağına dair fal oku çekilirdi. Bu şekildeki paylaşım bir tür kumar olduğu için ayet-i kerime bu eti de haram saymış ve bunları yapmayı doğru yoldan sapma olarak değerlendirmiştir (Kur’an-ı Kerim Tefsiri: Erişim tarihi: 25.06.2020, <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/672/3-ayet-tefsiri>).

² Maide Suresi/90 Meal: “Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerdir. Bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz.” (KKT: Erişim tarihi: 25.06.2020, <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/759/90-91-ayet-tefsiri>).

³ Burada üç yasaktan söz edilmektedir: a) Şirk anlamı taşıyan yollarla kısmetini, geleceğini öğrenmek veya anlaşmazlıkları çözümlenmek için fal okları çekmek. b) Akıl ve bilgi yolundan uzaklaşarak fal veya kehanet yöntemiyle herhangi bir şeyi iyilik veya kötülük, uğurluluk veya uğursuzluk işareti saymak. c) Kazanmayı meziyet, liyakat, hak, hizmet gibi akli ve vicdanî ölçülere değil de sırf kumar yoluyla şansa dayandırmak (KKT: Erişim tarihi: 25.06.2020, <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/672/3-ayet-tefsiri>).

⁴ “Kur’an-ı Kerim gayb bilgisinin (duyular ötesi âleme ait bilgilerin) Allah’a mahsus olduğunu vurgulamış (bk. Âl-i İmrân 3/179; A’râf 7/188), insanların bu bilgiden ancak Allah’ın dilediği kadarına sahip olabileceklerini, bunun yolunun ise vahiy olduğunu bildirmiştir. Geleceğin bilgisine sahip olmayan kâhin ve benzeri kişilerin açıklamalarına inanıp bel bağlamak ise Câhiliye Arapları’nın putlardan medet ummalarıyla aynı anlama gelmektedir. Öte yandan her ne kadar bazı âlimler sahabeye isnat edilen bazı uygulamalarla ilgili rivayetlere

Ancak Hz. Muhammed'in hayrı gösteren işaretlere değer vermek gerektiğini (Ersoylu, 1997, s. 1), Kur'an tefe'ülünün yapılmasında bir sakınca olmadığını ifade eden "İslâm'da teşe'üm yoktur, en hayırlısı tefe'üldür, tefe'ül sizden birinizin duyduğu güzel sözdür."⁵ şeklindeki hadisi falın tamamen terk edilmeyip dinî düşüncelere göre yeniden yorumlanmasına sebep olmuştur. Hz. Peygamber'in sözlerinde geçen *fe'l* ve *tefe'ül* kelimeleri bazı durumları veya olayları iyimser bir yorumla karşılayıp Allah'tan hayır dileme anlamına gelmektedir.⁶

Türklerde fal kavramı *Divânü Lugâti't-Türk*'te *ırk* kelimesiyle karşılanmış ve "kehanet, fal, insanın içindeki gizli şeyleri ortaya çıkarma" ve *ırkla*- "fala bakmak, kehanette bulunmak" (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2018, s. 657) şeklinde açıklanmıştır. İslamiyet'ten önce Türklerde kemik, kumalak, fincan, yay, su ve ayna kullanılarak fal bakılmaktaydı. Fallara bakan kişiler kullandıkları malzemeye göre "ırımçı", "yağrancı", "kumalakçı" gibi değişik şekillerde isimlendirilmişlerdir (Duvarcı, 1993, s. 1-7). Uygurlar döneminde Köktürk alfabesiyle yazılan ve bir fal metni olan *Irak Bitig* de falın Türklerin yaşantısında önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. *Irak Bitig*, her biri ayrı bir fal olarak yorumlanan 65 paragraftan meydana gelen eserdir ve her paragrafın başında sayıları 1-4 arasında değişen üç dizi halinde daireler vardır. Fala bakmak isteyen kişi, dört yüzünden her biri bir sayıyı gösteren aşık kemiğini üç defa atar ve çıkan sonuca göre falına bakabilirdi (Ercilasun, 2018, s. 232).

Türklerde de İslamiyet'in kabulünden sonra tefe'ül ve hayra yorma maksadı taşıyan birçok fal çeşidi kullanılmaya devam etmiştir. İnsan vücudundaki çeşitli organların seğirme, kaşınma gibi hareketlerinden muhtelif manalar çıkararak bunları iyiye veya kötüye yorma şeklinde yapılan ihtilaç falları, insanları huy ve karakterlerine göre değerlendiren feraset falları, insanların birtakım fizyolojik özelliklerinden onların karakter ve huylarını tespit etmek için yapılan kıyafet falları ve belirli kitaplardan rastgele bölümler açılarak bakılan kitap falları bunlardan birkaçıdır. Osmanlı'da devrin büyük şairi Molla Hüsrev Efendi'nin Fatih Sultan Mehmet'in bahtı ve geleceği için Kur'an falı bakmış olması (Sezer, 1998, s. 11) yanında Ebûsuud Efendi'nin Kur'an'la fala bakana "şer'an bir şey lâzım gelmeyeceği" fetvası gibi örnekler Osmanlı Devleti'nde de Kur'an'la fala bakmanın çok yaygın olduğunu ve bu hususta dinen bir sakınca görülmediğini göstermesi açısından önemlidir. Osmanlı devlet protokolünde "müneccimbaşı"nın özel bir yerinin olması da ayrıca hatırlanması gereken bir husustur (Yıldız, 2002, s.197). Tüm bunlar İslamiyet sonrası Türklerde falın tamamen terk edilmediğinin göstergelerindedir.

Günümüzde de bakla, kahve, iskambil, el, tespih, ayna, rüya, su, papatya, çay, taş, bulut, yazı, tuz, mânili, türbe ve ziyaret yerlerindeki halkalı demiri çevirme, doğacak çocuğun cinsiyetini öğrenme, evliliğe dair fal, niyet-dilek kuyuları, parmak döndürme gibi fal çeşitleri vardır (Duvarcı, 1993, s. 19-46). Ayrıca gök cisimlerinin hareketlerinin yeryüzündeki olayları etkilediği inancına dayanan astroloji, harf ve sayıların insan üzerindeki esrarengiz bazı tesirleri olduğunu savunan numeroloji, el yazısını inceleyen grafoloji, el, yüz ve kafatasındaki çeşitli hatların incelenmesiyle meşgul olan kiromansi, fizyognomi ve frenoloji gibi bazı modern çalışmalardan söz edilerek insanların bilhassa kişilik özelliklerini okumaya yönelik falcılık

dayanarak Kur'an'ın bir fal aracı gibi değerlendirilmesine olumlu veya yumuşak bakmışlarsa da âlimlerin büyük çoğunluğu, temelde diğer fal türleriyle birleştiği için buna da karşı çıkmışlardır." (KKT: Erişim tarihi: 25.06.2020, <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/672/3-ayet-tefsiri>).

⁵ Hadislerle İslam, Erişim tarihi: 21.10.2020

<https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=1&SAYFA=684&SRC=fal>

⁶ KKT: Erişim tarihi: 25.05.2020, <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/M%C3%A2ide-suresi/672/3-ayet-tefsiri>

faaliyetleri sürdürülmekte, hatta fal için “tarot” adı verilen birtakım kartlar da kullanılmaktadır (Çelebi, 1995, s. 138-139).

Falın yaygınlaşmasının sonucu olarak nasıl fal bakılacağını öğreten, bu iş için kullanılacak metinlerin de yer aldığı fal kitaplarının hazırlanmasına ihtiyaç duyulmuştur (Uzun, 1995, s. 141). “Fal bakmaya yarayan, mistik folklorun gereği olarak anlaşılması kolay bir dille yazılmış resimli ve resimsiz, tıbbî folklorla ait telkine dayalı kitaplar” şeklinde ifade edilen (Uzun, 1995, s. 141) Arapça, Farsça ve Türkçe yazılan eserler klasik edebiyatta falname adı altında bir tür oluşturmuştur. Manzum, mensur veya manzum-mensur karışık olarak yazılan falnamelerde falın nasıl bakılacağı, fala başlamadan önce neler yapılması gerektiği, okunacak dualar ve bakılan fala göre yapılan yorumlar yer almaktadır. Esas alınan metin ve fal türüne göre çeşitlendirilen falnameler; burçların konumuna göre çeşitli yorumların yapıldığı yıldıznâmeler (Pala, 2011, s. 147), Kur’an-ı Kerim’i esas alan Kur’an falnameleri, üzerinde rakam veya harfler bulunan bir zar kullanılarak bakılan kur’a falnameleri, peygamber adlarına göre düzenlenen falnameler (Uzun, 1995, s. 144), ihtilaçnâmeler, kıyafetnâmeler şeklinde sıralanabilir. Yıldız falı, kıyafet falı, ihtilaç falı, kur’a falı, Kur’an falı üzerine yazılan falnamelerden yalnızca hayra yorma kastı olup dinî açıdan kabul edilene (Ersoylu, 1997, s. 5) Kur’an falnameleridir. Falnamelerin başında, “Gaybı ancak Allah bilir.” hükmü kaydedildiği gibi fal bakmak suretiyle yapılacak işin olayları hayra yormadan (tefe’ül) ibaret olduğu özellikle vurgulanmıştır (Uzun, 1995, s. 141). Ömer Ruşenî Dede’in *Miskinnâmesi*, Zaiifi’nin *Fâl-ı Mürgân*’ı, Cem Sultan’ın *Falnâme*’si, Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın *Kıyafetnâme*’si klasik edebiyatımızda bu konudaki önemli eserler olarak kabul edilmiştir (Gülhan, 2015, s. 12). Falnameler genellikle Hz. Ali, İmam Caferü’s-Sadık, Şeyh Muhyiddin Arabî gibi zatlarla atfedilir. Falcıya duyulan şüpheyi en aza indirmek üzere tasarlanmış (Şenödeyici ve Koşık, 2015, s. 3) falnamelerin bu isimlere ait olduğunun sanılması ve onların adlarıyla anılması, konunun bir tür kutsallık kazandığının kanıtıdır (Sezer, 1998, s. 16).

Kur’an Falları

Toplumumuzda İslâm’la falın bir araya getirilmesi menfi bir anlam ifade etse de Kur’an falları, yapılması düşünülen bir iş için, o işi yapıp yapmama hususunda Kur’an’a müracaat, Kur’an’ı hakem kılma ve yapılacak iş hususunda hayrı arama şeklinde olması yönüyle diğer fallarla sadece bir isim benzerliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan, “bir işte hayırlı olanı arama” anlamına gelen ve yapılması, Hz. Peygamber tarafından tavsiye edilen “istihare”yle amaç benzerliği ve hadiste yer alan dua ile Kur’an fallarına başlarken yapılması tavsiye edilen duanın anlam itibarıyla benzerliğinin Kur’an fallarının yazılmasında etkili olduğu düşünülebilir (Yıldız, 2002, s. 198). Halk arasında Kur’an falı veya Dânyâl⁷ falı olarak da bilinen ilm-i tefe’ül, bir olayın veya gelişmenin ileride ortaya çıkacak bazı durumlar hakkında işaretler taşıdığı düşüncesinden beslenmektedir (Sümbüllü, 2008, s. 4) ve Kur’an-ı Kerim esas alınarak bakılan bu fallar eserlerde *Tefe’ülname*, *Fal-i Hemze* (Temizkan, 2007, s. 2) ve *Fâlü’l-Kur’an* (Uzun, 1995, s. 143) olarak da adlandırılmaktadır.

İran’daki Kur’an-ı Kerim’lerin sonuna 10-15 sayfalık falnamelerin konulduğu

⁷ Tefe’ül ilmi diğer gaybî ilimlerde olduğu gibi muhatapları nazarında daha fazla geçerlilik kazanmak adına Hz. Dânyâl’ı türün piri olarak kabul eder. Hz. Dânyâl’ın tefe’ül dâhil bir kısım diğer okkültizm alanlarında mahir bir peygamber olduğu çeşitli kaynaklarda aşağıdaki şekilde yer almaktadır. Dânyâl’ın hayatı hakkındaki bilgi *Ahd-i Atik*’te kendisine nispet edilen Daniel kitabında bulunmaktadır. Bu bilgiye göre Allah, Dânyâl ve üç arkadaşına her çeşit kitap ve hikmette bilgi ve akıl bağışlar: Ayrıca Dânyâl’e bütün rü’yet ve rüyaları anlama kabiliyeti verir. Hayatı Bâbil’de geçen Hz. Dânyâl’ın yine orada bir kuyusu vardı. Rivayete göre bu kuyuya Hz. Âdem hikmet sırlarını bırakmış ve hikmet sırlarını oradan Hz. Dânyâl çıkarmıştır. Onun için edebiyatta bir hikmet sembolü olarak anılır. Ayrıca remil ilmini onun bulduğuna inanılır (Sümbüllü, 2008, s. 4).

bilinmektedir (Pala, 2011, s. 311). İlk olarak Farsların manzum-mensur karışık olarak yazdıkları metinlerin Türkçeye tercüme edilmesiyle bu falmeler Anadolu coğrafyasına girmiştir (Koşık, 2017, s. 2). Kur'an'a dayalı olarak oluşturulan bu metinlere gelecekte bilgi veren fallar olarak değil, daha çok yapılan işin hayırlı olup olmadığı konusunda işaret aramak amacıyla bakmak gerektiği ifade edilmiştir.

Herhangi bir işin yapılıp yapılmaması hususunda Kur'an'a danışma yolu olan Kur'an falmelerinde fala bakmaya belirli ritüellerle başlamak gerektiği söylenmiştir. Başlanmadan önce bu bedensel ve ruhsal temizliği içeren dinî ritüellerin yerine getirilmesi falın caiz olmadığı konusundaki tereddütlerin giderilmesi için yapılmaktadır (Uzun, 1995, s. 142). Kur'an falına bakmaya başlamadan önce abdest alınır, Fatıha ve İhlas sureleri üçer defa okunur. Ardından falmeye verilen dualar okunarak Kur'an açılır. Bu başlangıç ritüeli bütün Kur'an fallarında mevcuttur. Ancak fala bakma usulü her falda aynı değildir. Fala bakma usulü kitabı hazırlayan tarafından belirlenir. Kur'an falmeleri üzerine yapılan çalışmalardan hareketle dört çeşit Kur'an falı bakma usulü belirlenebilir:

1. Tek harf yorumuna dayanan Kur'an falları: Kur'an-ı Kerim rastgele açıldıktan sonra bazı falmelerde ilk satırın ilk harfine, bazılarında ise yedinci satırın ilk harfine bakılır ve gelen harfe göre iyi ya da kötü yorum yapılır. Tek harf yorumuna dayanan bir falname olan *Hāzā Kitāb-ı Fāl-nāme* adlı eserde ء, ك, غ, ذ, ج, ب, ي harfleri olumsuz yorum içerir; fakat sabır, sadaka ve oruç ile bu olumsuzlukların iyiye çevrilebileceği de belirtilir: *Eger “ب” gelse billāhi ve melā iketihi ve kütübihî ve rūsulihî. Bilgil ey fāl issı şāhib-i devletden saña menfā'at ola eyliği dege gāyet hōş ola. Eger “ت” gelse tāllāhi lekad-erselnā. Bilgil ey fāl issı saña birkaç gün şabır itmek gereksin dā'im oruç tūp namāz kılmak gerek ve şadağa virgil yüz işüğe tevbe kılasın (Yeşilbağ, 2020, s. 374).*

2. Harf grubunu yorumlayan Kur'an falları: Harf grubunun yorumlandığı falmelerde de üç farklı usul göze çarpmaktadır. İlk olarak Kur'an-ı Kerim rastgele açılır ve seçilen iki ayrı satırın (genellikle birinci ve yedinci satırın) ilk harflerine göre yorum yapılır. Bu falmelerde iki ayrı harf yorumuyla daha kesin sonuca ulaştırmak amaçlanmıştır. Diğer bir usulde Kur'an birden fazla açılır ve çıkan üç harfe göre yorum yapılır (Sezer, 1998, s. 25). Harf grubunun yorumlandığı falmelere dâhil edebileceğimiz üzerinde çalışılan eserin usulünde ise Kur'an-ı Kerim rastgele açılır ve sağ sayfanın yedinci satırındaki ilk harfe göre yorum yapılır. Daha sonra aynı niyetle fal tekrarlandığında aynı harfin gelme durumuna göre harfin tekrar yorumuna bakılır: *Harf-i elif gelse kavluhu ta'ālā: “Allahu lā ilāhe illa hüve'l-ḥayyu'l-kayyūm” te'vili ḥayırdur ve şazılıkdur. Elif tekrār gelse nesne ḥāşıl olmaz ḫurı emekdür. [3a/1-5]*

3. “Allah” sözü sayılarak bakılan Kur'an falları: Kur'an-ı Kerim açıldıktan sonra sağ sayfadaki “Allah” sözü sayılır ve çıkan sayı kadar sol sayfadan sayfa çevrilir. Ulaşılan sayfadan da aynı sayı kadar satır sayılır ve bu satırın ilk harfine göre yoruma bakılır (Ersoylu, 1997, s. 5).

4. Kur'an ayetlerine dayalı falmeler: Bu tür falmelerde rastgele Kur'an açılır ve gelen ayete göre yorum yapılır (Sezer, 1998, s. 11-12).

Kur'an fallarında çıkan harfe göre genel olarak tövbe edilmesi, ehil insanlara başvurulması, yapılacak olan işe başlanılmaması, muradının belli bir gün içerisinde hâsıl olması, gayret gösterilirse hayır olduğu, sadaka verilmesi gibi başlıklarla ifade edilebilecek olumlu veya olumsuz yorumlar yer almaktadır.

Kur'an Falları Üzerine Yapılan Çalışmalar

Falmeler üzerine pek çok çalışma bulunmasına rağmen sadece Kur'an fallarını içeren çalışmaların sayısı azdır; bu bölümde yapılan literatür taramasıyla ulaşılan müstakil olarak Kur'an falları üzerine hazırlanan tez, makale ve bildiri şeklindeki bu çalışmalar kısaca

tanıtılacaktır.

Risâle-i Falnâme li Ca'fer-i Sâdık ve Tefe'ülnâme

Ayşe Duvarcı tarafından hazırlanan doktora tezinde (Duvarcı, 1993) Türklerde falın yeri hakkında ayrıntılı bilgiler verildikten sonra İslamiyet'ten önce ve sonra toplumlarda falın yeri sosyolojik açıdan incelenmiş ve falcılık geleneği folklorik açıdan değerlendirilmiştir. Tezde iki farklı falname ele alınmıştır. Biri Nuruosmaniye Kütüphanesi 4988'de bulunan *Risâle-i Falnâme li Ca'fer-i Sâdık* adlı ayet yorumuna dayanan mensur falname, diğeri ise Ankara Millî Kütüphane 1968 A 329 demirbaş numaralı harf yorumuna dayanan *Tefe'ülnâme* isimli manzum falnamedir. Hazırlanan bu tez daha sonra kitap olarak da yayımlanmıştır.

İslâmî Türk edebiyatında Kur'an falları

Alim Yıldız tarafından *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu* için hazırlanan bildiride (Yıldız, 2002) ilk olarak İslamiyet'ten önce Arap toplumunda falın yeri ve İslamiyet'ten sonra falın terk edilmeyip dinî gerekçelerle yeniden yorumlandığı örneklerle açıklanmıştır. Falın İslam dininde hayra yorma kastı olan tefe'ülle devam ettirildiği Kur'an falları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada ayrıca Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 174 (yk.32-33), Dârülmesnevi Bölümü 4, Halet Efendi Eki 13, Hacı Mahmut Efendi Bölümü 1105-1 ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi 8048 demirbaş numaralarında kayıtlı bulunan beş farklı Kur'an falı metni muhteva yönünden karşılaştırılmıştır. Bildirinin sonunda da bu Kur'an fallarının transkripsiyonlu metinleri yer almaktadır.

Fâl-nâme-i Kur'an-ı 'Azîm

Fedâyî Divanı'nın sonunda yer alan, harf yorumuna göre yazılmış bir falname olan eser, Millî Kütüphane 8625 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Şanlı tarafından yapılan çalışmada (Şanlı, 2003) fal, fâlname, nüsha ve nüshanın müellifi Fedâyî hakkında bilgi verilmiştir. Makalenin sonunda da eserin Latin alfabesiyle yazılmış şekli yer almaktadır.

Bir Kur'an falı

Mehmet Temizkan tarafından yazılan makalede (Temizkan, 2007) fal ve falnamelerle ilgili kısa bilgi verilmiş ve makaleye konu olan Kur'an falının tanıtımı yapılmıştır. Metin nesir halindedir ancak giriş kısmı nesir gibi gözükse de manzum olarak aruz vezniyle yazılmıştır. Eser giriş kısmındaki manzum bölüm, harf yorumuna dayanan mensur fal bölümü ve *Fâl-i Tekrâr* başlıklı üç bölümden oluşur.

Tertîb-i Fâl-ı Kur'an-ı Mecîd

Yusuf Ziya Sümbüllü tarafından yazılan *İlm-i Tefe'ül ve Tefe'ül-nâme (Kur'an Falı) Üzerine Bir Değerlendirme* (Sümbüllü, 2008) adlı makalede Kur'an fallarına verilen isimler, tefe'ül ve tefe'ülün karşıtı olan teş'üm konusu ayrıntılı şekilde anlatılmış olup Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı'nda K-13060 numarayla kayıtlı *Tabir-nâme*'nin 46a-47b varakları arasında yer alan Kur'an falı metninin Türkiye Türkçesine çevirisi de makaleye eklenmiştir.

Manzum bir Kur'an falı

Süleymaniye Kütüphanesi H. Şemsi F. Güneren Bölümünde numara 35'te kayıtlı olan yazmanın 132a-142b yaprakları arasında bulunan bu manzum Kur'an falı Alim Yıldız (Yıldız, 2010) tarafından çalışılmıştır. Çalışmada eser hakkında bilgi verildikten sonra falın Türklerde ve İslam dinindeki yeri açıklanmış ve eserin transkripsiyonlu metni eklenmiştir.

Hâze'l-Kitâbü Fâl-ı Kur'an

Halil Sercan Koşık tarafından hazırlanan makalede (Koşık, 2017) fal ve falnamelerle ilgili bilgi verildikten sonra Fransa Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde Supplement Turc 49 katalog numarasıyla kayıtlı olan *Hâze'l-Kitâbü Fâl-ı Kur'an* eserin tavsifi, şekil özellikleri ve muhtevası hakkında eserden örnekler verilerek inceleme yapılmıştır.

Bir Fâl-ı Kur'an

Hanifi Vural tarafından yazılan makalede (Vural, 2017) İslamiyet'te falın yeri ve Tokat'ta bir sahaftan alınan manzum Kur'an falı hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmada eserin transkripsiyonlu metni ve sözlüğü de yer almaktadır.

Sürûr-nâme

İsmail Avcı tarafından yazılan makalenin (Avcı, 2018) giriş bölümünde fal ve Türklerin yaşamında falın yeri hakkında bilgiler verilmiş, Ali Uşşakî'nin hayatı ve eserleri, Millî Kütüphane 06 Mil YzA 4816 numaralı *Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*'in 18b-19a varakları arasında bulunan *Sürûr-nâme* adlı fal metninin muhtevası, vezni ve imlâsı hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur. Eserin Türkiye Türkçesine çevirisi ve transkripsiyonlu metnine de yer verilmiştir.

Fâl-ı Türkî-i Manzum

Bursa İnebey Kütüphanesinde UC3521-8'de kayıtlı ve yazarı belli olmayan toplam 72 beyit olan eser üzerine Gülay Durmaz ve Şükrü Baştürk (Durmaz ve Baştürk, 2019) tarafından yayımlanan makalede Kur'an falları ile ilgili yazılan diğer makalelerde olduğu gibi öncelikle fal ve Kur'an falları ile ilgili bilgi verilmiştir. Diğer makalelerden farklı olarak dil incelemesi daha kapsamlı yapılmıştır. Eserin fonetik ve morfolojik özellikleri incelenmiş; söz varlığı ile eserde geçen atasözleri ve deyimler üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur. Makalenin sonuna da transkripsiyonlu metin eklenmiştir.

Hâzâ Kitâb-ı Fâl-nâme

Semih Yeşilbağ tarafından hazırlanan makalede (Yeşilbağ, 2020) fal geleneği, Eski Türklerde falın yeri ve Hz. Muhammed'in hadislerinden yola çıkarak İslam dininde falın yorumlanış biçimi açıklanmıştır. Makaleye konu olan Kur'an falları ile ilgili ayrıntılı bilgi verildikten sonra Millî Kütüphane'de 06 Mil Yz A 2703/1 demirbaş numarasıyla kayıtlı eserin 1b-3b varakları arasında yer alan "*Hâzâ Kitâb-ı Fâl-nâme*" adlı falnamenin transkripsiyonlu metni eklenmiştir.

Hâzâ Fâl-i Qur'an-ı 'Azîz-i Âyât

Nüshanın tanıtımı

Bu makale kapsamında ele alınan nüsha, Leipzig Üniversitesi El Yazmaları Koleksiyonu'nda B. or 114 katalog numarası ile kayıtlıdır. Dış ölçüleri 10,5x7,8 cm, iç ölçüleri 7x4,5 cm'dir. Üzerinde çalışma yapılan Kur'an falı eserin beşinci bölümünde yer almaktadır. Yazmada yer alan bu beş bölümdeki başlıklar ve ele alınan konular şu şekildedir:

1. Kur'an-ı Kerim'den bazı sureler: Birinci bölüm, B. or 114 demirbaş numaralı eserin 1b-19b varakları arasında B. or 114-1 katalog numarasıyla yer almaktadır. Bu bölümde Kur'an-ı Kerim'deki Yasin, Mülk ve Nebe sureleri bulunmaktadır.

2. Çeşitli dualar ve bu duaların şerhleri: İkinci bölüm, B. or 114-2 katalog numarasıyla 20a-153b varakları arasında yer almaktadır. Bu bölümde on bir dua (*Du'â-yı Devlet*, *Du'â-yı Nür*, *Du'â-yı Hızır İlyâs*, *Du'â-yı Hızır Nebî*, *Du'â-yı Cemîl*, *Du'â-yı Müstecâb*, *Du'â-yı Surhibâd*, *Du'â-yı On İki İmâm*, *Du'â-yı İmân*, *Du'â-yı Tâ'ün*, *Du'â-yı 'Akdü'l-lisân*) ve bu duaların

dokuzunun şerhi verilmiştir.

3. Mühr-i Süleymân: Üçüncü bölüm, B. or 114-3 katalog numarasında 154a-168b varakları arasında yer almaktadır. Yazmada Hz. Süleyman'ın yüzüğünde bulunan mührün hastalıkların iyileşmesi ve belalardan korunmak amacıyla taşınabileceği söylenmiştir. Mührün içinde yer alan Arap harfleri ve sayılarından oluşan tablolar ile tılsımlar verilmiş ve bu tılsımları taşıyan kişiler için mührün yol gösterici olacağı söylenmiştir. Bu bölüme ayrıca Arapça dualar da eklenmiştir.

4. Du'â-yı Heykel: Dördüncü bölüm, B. or 114-4 katalog numarasında 169a-171a varakları arasında yer almaktadır. Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar gelen bütün peygamberlerin atlarının boyunlarında yer alan heykel duası verilmektedir. Hz. Muhammed'in kendisinden sonra bu duayı ümmeti için bıraktığı bilgisi de verilmiştir.

5. Hâzâ Fâl-i Kur'an-ı 'Azîz-i Âyât: Leipzig Üniversitesi El Yazmaları Koleksiyonu'nda B. or 114-5 katalog numarasında 171b-184b varakları arasında kayıtlı olan bu bölüm bir Kur'an falı içermektedir. 27 sayfa, 7 satırdır. Metin harekeli nesih ile filigranlı kâğıda yazılmıştır. Falnamenin adı ve fal yorumuna dayanan harfler vurgulanmak amacıyla kırmızı mürekkeple, metnin geri kalan bölümleri ise siyah mürekkeple yazılmıştır. 16. yüzyılda istinsah edilen eserin dili sade ve anlaşılırdır.

Eserin konusu

Hâzâ Fâl-i Kur'an-ı 'Azîz-i Âyât adlı eser harf grubu yorumuna dayanan bir Kur'an falıdır. Eserde fal bakma usulü şu şekilde anlatılmıştır: Bir niyet üzerine Kur'an falı bakmak isteyen kişi dürüst itikat ve pak taharet ile Fatiha ve İhlas sureleri üçer kere okuduktan sonra üç kez salavat getirir ve daha sonra verilen duaları okur. Bunlar yerine getirildikten sonra Kur'an-ı Kerim açılır ve sağ sayfadaki yedinci satırın evveline hangi harf gelirse ona göre yoruma bakılır. ز ve س harfleri hariç her harften sonra Kur'an-ı Kerim'den bir ayet verilmiş ve ardından bu harfe göre yorum yapılmıştır. Fal tekrarlandığında aynı harfin gelme durumuna göre her harfin altında "tekrâr gelse" ifadesiyle belirtilen bir fal yorumu daha verilmiştir. Bu faldede "ğâyet éyüdüdür, murâd hâşil olmağdur, âsândur, hayır kapuları açılmağdur" gibi olumlu yorumlar, "ğâyet de yaramazdur, işlemeye, yaramazdur her ne olursa işleme, kır emekdür, eline giren girü çıkar" şeklinde olumsuz yorumlar ve "mal-içün éyüdüdür hasta için yaramazdur, éyüdüdür üç güne dek üç günden geçerse hâşil olmaz" gibi duruma göre olumlu/olumsuz olması değişebilen ve olumsuz olmasına rağmen belirli şartlara bağlanarak olumlu hale getirilebilen yorumlar bulunmaktadır.

Eserin müstensihisi ve yazılış tarihi

Hâzâ Fâl-i Kur'an-ı 'Azîz-i Âyât adlı faldnamenin de içinde yer aldığı ve toplam beş bölümden oluşan eserin son sayfasında *el-fağîrû'l-ğakîr Yūsuf bin Muhyî şāhibi kitābek* şeklinde bir kayıt vardır. Bu kayda göre kitabın sahibi olan Yūsuf bin Muhyî'nin dua, şerh ve fallardan derlenerek oluşturulan bu kitabı derleyen ve yazıya geçiren olduğu söylenebilir. Eserin bütünü, insanın sıkıntılı zamanlarında dua okuyarak ferahlamasını sağlamak ve karar vermek için Kur'an'dan fal bakması amacıyla oluşturulmuş bir el/başvuru kitabı mahiyeti taşımaktadır. Yapılan araştırmalarda Yūsuf bin Muhyî ile ilgili herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Eserin yazılış tarihi olarak düşülen *Hicrî 979 (1571-1572) yılı Şaban ayı* kaydı, eserin 16. yüzyılda istinsah edilmiş olduğunu göstermektedir. İstinsah tarihi 16. yüzyıl olsa da eserin dil özellikleri Eski Anadolu Türkçesi dönemini yansıtmaktadır.

Eserin dil özellikleri

Hâzâ Fâl-i Kur'an-ı 'Azîz-i Âyât adlı eserin söz varlığı çok fazla olmadığı için dil ve yazım özellikleri hakkında yapılacak tespitler de sınırlıdır. İstinsah tarihi daha geç bir dönem olmasına rağmen Eski Anadolu Türkçesi dönemi metinlerinde görülen yazım ve ses özellikleri bu

falnamede de karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan dil incelemesi yapılırken yazım ve ses özellikleri detaylı başlıklar verilmeden birkaç cümleyle açıklanacaktır; metinde yer alan şekil bilgisi özellikleri ise başlıklar halinde birkaç örnekle gösterilecektir.

Yazım ve ses özellikleri

Metnin harekeli olması ünlülerin okunması ve tespiti konusunda yardımcı olmaktadır. Metinde Türkçe kelimelerin yazılışlarında ünlüler bazen hareke işaretleri ile bazen da imla harfleri denilen elif (ا), vav (و), ye (ي) ile yazılmıştır. Bunların kullanılmasında belirli bir kural ve düzen yoktur.

Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde imla-fonoloji bağlantısı açısından olup olmadığı henüz netlik kazanmamış olan seslerden biri olan kapalı e sesi, bu falnamede de iki farklı yazım şekli bir arada kullanılarak bazen esre bazen de esreli y ile yazılmıştır: ائيمينه *étmeyince* [3b/3], ايده *éde* [4b/5].

Eski Türkçede ön ses durumundaki kalın ve ince sıradan t'lerin bir kısmı Eski Anadolu Türkçesinde sedalılaştırılarak d'ye dönmüştür, metindeki örneklerde bu kullanımın düzenli olduğu görülür: دك *dek* [5a/6], دائشوب *danişup* [6a/3].

Metinde p ünsüzü son seste bir kelimedede (ب) ile diğerlerinde ise (پ) ile yazılmıştır, transkripyonlu metinde her ikisi de p ile gösterilmiştir: دائشوب *danişup* [6a/3], ائليوپ *eyleyüp* [9a/2].

Vasıta hâli eki genellikle *ile* edatının ekleşmiş biçimiyle oluşturulmuş ve önündeki kelimeye ünlüsü de gösterilerek bitişik yazılmıştır: اعقاديله *i'tikād-ile* [1b/5], ويزمكله *vermek-ile* [4a/3]. Bir örnekte ise edatın ünlüsü yazılmadan gösterilmiştir: ياريمله *yardım-la* [5a/4].

İçün edatı bir örnekte öncesindeki kelimeye bitişik مالىچن *māl-içün* [12a/3], bir örnekte ise حسته ايچن *hasta içün* [12a/4] ayrı yazılmıştır.

Kelime tabanlarında ve eklerdeki ünlülerde yuvarlaklaşma temayülü ile bazı eklerin sadece düz şekillerinin olması Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biridir. Metnimizde de bu bakımdan düzlük-yuvarlaklık uyumu tam değildir. Kelime tabanlarında uyumsuzluk görülen kelimeler şunlardır: كيرؤ *girü* [7a/6], كندؤ *kendü* [8a/2], قپولر *kapular* [8b/6]. Eski Anadolu Türkçesinde ekin (ilgi durum eki, +IU isimden isim yapım eki, -Up zarf-fiil eki, -dUr bildirme eki) sadece yuvarlak şekilleri olduğu için uyumsuzluk görülen kelimeler şunlardır: كيشينؤ *kişiniñ* [8b/1], تشويشلؤ *teşvişlü* [13b/6], ائليوپ *eyleyüp* [9a/2], اولشمقندؤ *ulaşmağdur* [4a/2]. Bildirme eki sadece bir kelimedede düz şekliyle de yazılmıştır: شاذلفندؤ *şazılığdur* [6a/1]. Kökün ünlüsü ne olursa olsun, daima düz-dar ünlülü olan bazı ekler Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerinden biridir. Metnimizde teklik üçüncü kişi iyelik eki sadece düz-dar ünlü taşıyan ek için örnek teşkil etmektedir: اوستينه *üstine* [12b/1], اوچندن *ucından* [7b/4].

Şekil bilgisi özellikleri

İsim çekim ekleri

Çokluk Eki +IAr: دشمانلر *düşmānlar* [13a/6], ايشلر *işler* [9b/6].

İyelik Ekleri +sI, +I: Metinde sadece teklik üçüncü kişi iyelik eki bulunmaktadır: مالينه *mālina* [8a/4], نسنه سيئه *nesnesine* [8a/5].

Durum Ekleri

Belirtme Durum Eki +1, +n: Belirtme durum eki, kelimelerden sonra +(y)I biçimiyle kullanılmış; teklik üçüncü kişi iyelik ekinde sonra +n biçimiyle kullanılmıştır: دءاء *du'āy* [2a/2], ائيتي *(āyeti)* [2b/6]; قرآن فالين *Qur'ān falın* [1b/3].

Yönelme Durum Eki +A: مراده *murāda* [4a/6], قئليه *kıbleye* [6a/2].

Bulunma Durum Eki +dA: أَلَيْدَهُ elinde [10b/1], أَيْدَهُ ayda [11b/4].

Ayrılma Durum Eki +dAn: قَوْمِنْدُنْ قَوْمِنْدُنْ [5a/5], كَوْمِنْدُنْ كَوْمِنْدُنْ [5a/6].

İlgi Durum Eki +Uñ, +nUñ: Ekin ünlüsü daima dar-yuvarlak olup dudak uyumuna uymaz. Ek, ünsüzle biten kelimelerden sonra +Uñ ve ünlüyle biten kelimelerden sonra +nUñ şeklindedir: كَيْشِنُوكْ *kişinüñ* [8b/2], أَانُوكْ *anuñ* [8a/7], كَيْتَابُوكْ *kitābuñ* [14b/7].

Fiil çekim ekleri

Şahıs Ekleri: Metinde zamir kökenli olan I. tip şahıs eklerinden sadece teklik ikinci şahıs çekimi -sIn ile teklik üçüncü şahıs eksiz çekim yer almaktadır. İyelik kökenli olan II. tip şahıs eklerinden de yine sadece teklik ikinci şahıs eki -ñ ile teklik üçüncü şahıs eksiz çekim için örnekler vardır: دَيْلَيْه سَيْنْ *dileyessin* [14b/1], اَيْدَه سَيْنْ *edesin* [2b/6], اَيْتْمَزْسَنَكْ *étmezseñ* [12a/1], اَيْتْسَه *étse* [4b/5], بِيْلُورْ *bilür* [8b/1].

Şekil ve zaman ekleri

Bildirme Ekleri: Teklik üçüncü şahıs bildirme eki metinde genelde اَوْلَشْمَقْدُرْ *ulaşmağdur* [4a/2], صَبِيرْدُرْ *şabırdur* [5b/4] örneklerinde yuvarlak ve sadece bir kelimedede شَاذِلَقْدُرْ *şazılığdur* [6a/1] düz şekilde yazılmıştır.

Zaman Ekleri: Metinde zaman eklerinden sadece geniş zaman ve geniş zamanın olumsuzu bulunmaktadır: چَقْرْ *çıkar* [6b/6], گَعْرْ *geçer* [5a/7], بُولْمَزْ *bulunmaz* [9b/1], اَوْلْمَزْ *olmaz* [3a/5].

Kip Ekleri: Metinde kip eklerinden istek kipi -A, şart kipi -sA ve emir kipinin sadece teklik üçüncü kişi eksiz çekimi yer almaktadır: گَتُورَه *getüre* [1b/7], اَوْقِيَه *oğuya* [2a/2]; دَيْلَيْسَه *dilese* [1b/3], گِلْسَه *gelse* [3b/4]; بِيْلْ *bil* [4b/1].

Birleşik Zaman Çekimleri: Metinde sadece geniş zamanın şart çekimine örnek vardır: گَعْرَسَه *geçerse* [5a/7], اَيْدِرْسَه *ederse* [11a/4], اَوْلُورْسَه *olursa* [7a/3], اَيْتْمَزْسَه *étmezse* [7a/1].

Fiilimsiler

Metinde isim-fiil eki olarak -mağ, sıfat-fiil eki -an, -maz, zarf-fiil eki olarak ise -ince ve -Up kullanılmıştır: اَچْمُقْ *açmağ* [1b/3], اَوْلْمُقْ *olmağ* [10a/6]; اَوْلَانْ *olan* [10b/1], يَرَامَزْدُرْ *yaramazdur* [12a/4], اَيْتْمَيْنْجَه *étmeyince* [3b/3], گَيْرْمَيْنْجَه *girmeyince* [4b/7], دَانِشُوبْ *danişup* [6a/3], بُولُوبْ *bulup* [9a/6], اَيْدُوبْ *édüp* [4a/3].

Birleşik fiiller

Metinde [isim + yardımcı fiil] dizilişinde olan birleşik fiiller alıntı kelimelerle kurulmuştur. *Ét- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller*: اَيْتْمَيْنْجَه اَيْتْمَيْنْجَه *ét-* [2b/6], اَيْتْمَيْنْجَه اَيْتْمَيْنْجَه *ét-* [3b/3], اَيْتْمَيْنْجَه اَيْتْمَيْنْجَه *ét-* [4a/3]. *Ol- yardımcı fiili ile oluşturulan birleşik fiiller*: اَوْلْمَيْنْجَه *ol-* [5a/1], اَوْلْمَيْنْجَه *ol-* [6a/6], اَوْلْمَيْنْجَه *ol-* [13a/6], اَوْلْمَيْنْجَه *ol-* [13b/3].

Metin

[1b] (1) Hazā Fāl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Ayāt

(2) Fāl-i Qur'anü'l-Mecidü'l-Kerimü'l-'Azim

(3) Vaqti-ki Qur'an fālın açmağ dilese (4) Muşhāf-ı Kerim'den bir niyyet üzerine (5) dürüst i' tikād-ile ve pāk tahā- (6) ret-ile andan üç fātiha, üç (7) ihlāş ve üç kez şalavāt getüre [2a]

(1) Muḥammed-i Muṣṭafa'ya -ṣallallahu 'aleyhi ve (2) sellem- ve bu du'āyı üç-kez oḡuya:⁸

(3) “*Bismi'llahi'r-raḥmani'r-raḥīm. Allahümme (4) inni tevekkeltü 'aleyke ve tefeeltu (5) bikitābıke'l-kerımi ve fe erinı mā (6) hüve'l-mektüm fı sırrıke'l-meknün (7) fı ġaybıke. Allahümme ente'l-ḥaḡḡu [2b] (1) ve va'duke'l-ḥaḡḡu ve ḡavluke'l-[ḡaḡḡ]. Biḡaḡḡı (2) Muḡammedin nebiyyıke -ṣallallahu 'aleyhi ve (3) sellem-*”⁹

Andan *Muṣḡaf-ı Şerıf*'i (4) açalar, ṣaġ yanında yedinci ṣaṡıruñ (5) evveline her ne ḡarf gelse aña (6) i' tibār edesin gerekse raḡmet āyeti (7) gerekse ' azab āyeti olsun.

[3a] (1) **Ḥarf-i elif** gelse *ḡavluhu ta'ālā: (2)“Allahu lā ilahe illa hüve'l-ḡayyu'l-ḡayyüm”*¹⁰ (3) te'vili ḡayırdur ve ṣazılıḡdur.

(4) **Elif** tekrār gelse nesne (5) ḡāşıl olmaz ḡurı emekdür.

(6) **Ḥarf-i be** gelse *ḡavluhu ta'ālā: (7) “Berāetün mina'llāhi ve resūlihi”*¹¹ te'vili [3b] (1) murād ve devlet ve ḡayr ve ni' met (2) ḡāşıl olmaḡdur.

Be tekrār (3) gelse mu' āvenet etmeyince ḡāşıl (4) olmaz.

Ḥarf-i te gelse *ḡavluhu (5) ta'ālā: “Tebārekellezı biyedıhi'l-mülk (6) ve hüve 'ala külli şey'in ḡadıir”*¹² te'vili (7) tevbedür ve rızıḡdur ve selāmet- [4a] (1) lıḡdur ve ḡoşlıġ-ıla maḡāmina (2) ulaşmaḡdur.

Te tekrār gelse (3) ceḡd edüp dünyā vermek-ile ḡā- (4) şıl olur.

Ḥarf-i se gelse (5) *ḡavluhu te'ālā: “Şümme'llezıne keferü birabbıhim (6) ya'dilün”*¹³ te'vili murāda yetişmekdür, (7) Allah ta'ālā ' ināyetiyle.

Şe tekrār [4b] (1) gelse ġāyet eyüdü bil.

Ḥarf-i (2) cim gelse *ḡavluhu ta'ālā: “Cennātu 'ad- (3) nin yedḡulüne min esāvıre min (4) zeḡebın”*¹⁴ te'vili mübālaġa fā'ideler (5) ede, ḡadd-i pāyānı olmaya. Sefer etse (6) mübārekdür.

Cim tekrār gelse te'- (7) vili eyü kişi araya girmeyince [5a] (1) ḡāşıl olmaz bil.

Ḥarf-i ḡa gelse (2) *ḡavluhu ta'ālā: “Ḥā Mım ve'l-kitābu'l-mübın (3) innā enzelnehu”*¹⁵ te'vili murād ve ḡuvvet (4) ve yardım-ıla ḡāşıl olmaḡdur kendü (5) ḡavmından.

Ḥa tekrār gelse te'vili (6) eyüdü üç ġüne dek, üç ġünden (7) geḡerse ḡāşıl olmaz.

Ḥarf-i ḡı gelse [5b] (1) *ḡavluhu ta'ālā: “Ḥatema'llahu 'alā ḡulubıhim (2) ve 'alā sem'ıhim ve*

⁸ Arapça ayet ve ibarelerin tercümesinde yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Aynur Uraler'e teşekkürü bir borç biliriz.

⁹ “Allah'ım (Ya Rabbi) sana güvendim (tevekkül ettim). Kerım olan kitabın (Kur'an-ı Kerim) ile tefeül ettim (ayetlere bakıp çıkarımlar yaptım).Bana Senin gayb âleminde gizli, sırrında saklı bulunanı göster (bu konuda beni doğru yola ilet). Allah'ım sen Hak'sın ve vaadin haktır ve sözün haktır. Peygamberin Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemine hürmetine [duamı kabul buyur].

¹⁰ “Allah kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur.” (Bakara, 254)

¹¹ “Allah ve Resül'ünden (müşriklere) bir ihtardır.” (Tevbe,1)

¹² “Hükümrânlık elinde olan Allah, yücedir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.” (Mülk, 1)

¹³ “(Bunca ayet ve delillerden) sonra kâfir olanlar (hâlâ putları) Rab'leri ile denk tutuyorlar.” (En'am,1)

¹⁴ “Onlara Adn cennetleri vardır. Onlar oraya gireceklerdir. Orada altın bileziklerle süsleneceklerdir.” (Fatır, 33)

¹⁵ “Hâ Mım. Apaçık olan Kitap'a andolsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz insanları uyarmaktayız.” (Duhan, 1-2)

‘*alā ebşārihim*’¹⁶ (3) te’vili istiğfardur ve bu niyyet (4) hayırdur ve şabırdur bil.

Hı tekrār (5) gelse ehl-i mensüb tarafından (6) meyl ola.

Ḥarf-i dal gelse (7) *ḳavluhu ta’ālā*: “*Demmer Allahu ‘aleyhim* [6a] (1) *veli’l-kāfirin*”¹⁷ te’vili murād ve şazılıḳdır.

(2) **Dal** tekrār gelse ehl-i kıbleye (3) danışup işleye.

Ḥarf-i zel (4) gelse *ḳavluhu ta’ālā*: “*Zevātā efnān* (5) *febieyyi alāi rabbikümā tükezzibān*”¹⁸ (6) te’vili murād hāşıl olmaḳdır ve (7) düřmāna ḳahr olmaḳdır.

Zel tekrār [6b] (1) gelse ğāyet de yaramazdur, işlemeye.

(2) **Ḥarf-i ra** gelse *ḳavluhu ta’ālā*: “*Resū-* (3) *lun minallahi yetlū şuḫufen muṭahhara*”¹⁹ (4) te’vili devlet hāşıl olmaḳdır (5) selāmetliğ-ıla.

Ra tekrār gelse (6) eline giren girü çıkar.

Ḥarf-i ze gelse şabr etmekdür bir nice gün [7a] (1) eger şabr etmekse hāşıl olmaz (2) bil.

Ze tekrār gelse ğāyet de (3) yaramazdur, her ne olursa işleme.

(4) **Ḥarf-i sin** gelse te’vili murād (5) bulmaḳdır.

Sin tekrār gelse (6) eline giren girü çıkar, nesne (7) hāşıl olmaz bil.

Ḥarf-i şın [7b] (1) gelse *ḳavluhu ta’ālā*: “*Şehidallahu ennehu* (2) *lā ilahe illa hüve’l-azizü’l-ḫakim*”²⁰ te’vili (3) ḳorḳudur ve ‘avret mekrüdür, kendü (4) ve dili ucından incinmekdür amma (5) şabr etse zafer bulur.

Şın tekrār (6) gelse da’vacısı yeñe nesne hā- (7) şıl etmek.

Ḥarf-i şad gelse *ḳavluhu ta’ālā*: [8a] (1) “*Şād ve’l-ḳurāni zı’zzikri beli’l-lezine* (2) *keferü*”²¹ te’vili hayırdur kendü ḳav- (3) mından murād hāşıl olmaḳdır.

(4) **Şad** tekrār gelse mālına ya bir nesne- (5) sine ḳaşd edeler.

Ḥarf-i đad (6) gelse *ḳavluhu ta’ālā*: “*Đaraballahu meselen* (7) *lillezine keferü*”²² te’vili anuñ ola [8b] (1) Allah bilür amma ğayrı kişinüñ kuvveti (2) var anuñ üzerine.

Đad tekrār (3) gelse her ne olursa işleye.

(4) **Ḥarf-i tı** gelse *ḳavluhu ta’ālā*: “*Ṭāha* (5) *mā enzelnā ‘aleyke’l-ḳurānu litesḳā*”²³ (6) te’vili hayr ḳapular açılmaḳdır ve (7) hālāyık üzerine olup murāda [9a] (1) yetişmekdür.

¹⁶ “Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için büyük bir azap vardır.” (Bakara, 7)

¹⁷ “Allah, onları yerle bir etmiştir. İnkâr edenlere de (bu akıbetin benzerleri) vardır.” (Muhammed, 10)

¹⁸ “İki cennet de (ağaçlar, meyveler, rengârenk bitkiler gibi) çeşit çeşit güzelliklerle bezenmiştir. O halde, Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz?” (Rahman, 48-49)

¹⁹ “Bu delil, tertemiz sahifeleri okuyan, Allah tarafından gönderilen bir peygamberdir.” (Beyyine, 2)

²⁰ “Allah, kendisinden başka ilah olmadığına şahitlik etmiştir. O güçlüdür, bütün emirleri ve işleri yerli yerinde olandır.” (Al-i İmran, 18)

²¹ “Şād. O şanlı, şerefli Kur’an’a andolsun (ki o, Allah sözüdür).

²² “Allah, kâfirlere misal gösterdi.” (Tahrim, 10)

²³ “Tâ Hâ. (Ey Muhammed!) Biz Kur’an’ı sana sıkıntı çekesin diye değil, ancak (Allah’ın azabından) korkacaklara bir öğüt (bir uyarı) olsun diye indirdik.” (Tâhâ, 1-2)

Tı tekrār gelse cehd (2)  yley p  c güne deġin h şıl (3) olur.

Harf-i zı *ķavluhu ta'ālā*: “*Zahera'l-* (4) *fesāde fi'l-berri ve'l-baħr*”²⁴ te'vili (5)  yilik h şıl olmaķdur ve murādın (6) bulup aħiret ma' m r ola (7) in-şāa'llāhu ta'ālā.

Zı tekrār gelse aña [9b] (1)  are bulunmaz bil.

Harf-i 'ayın gelse (2) *ķavluhu ta'ālā*: “*Abese ve tevella en* (3) *caehu'l-'ama*”²⁵ te'vili istiġfardur (4) ve tevbed r, ruc c  desin.

'**Ayın** (5) tekrār gelse h şıl olmaz bil.

Harf-i (6) ġayın gelse *ķavluhu ta'ālā*: “*Ġāfiri'z-zenbi* (7) *ve ķābili't-tevbi şedidi'l-'ikāb*”²⁶ [10a] (1) te'vili ġayır ķapuları a ılmaķdur ve (2) cem' i murādın bulmaķdur.

Ġayın tekrār (3) gelse naħsdur, işlemeye.

Harf-i (4) fe gelse *ķavluhu ta'ālā*: “*Felā uķsimu* (5) *bimevāķi'u'n-nuc m*”²⁷ tev'ili āsāndur, (6) i ler h şıl olmaķdur.

Fe (7) tekrār gelse d şmān ġālib olup [10b] (1) elinde olan  ıķar.

Harf-i kaf (2) gelse *ķavluhu ta'ālā*: “*Ķāf ve'l-ķurāni'l-* (3) *mecid bel 'acib en cāehum*”²⁸ te'vili (4) li pādīşāhlar ġ rmete yeti mekd r.

(5) **Ķaf** tekrār gelse elbette ġavġā (6) gelür, yalan da' veya beņzer, nesne (7) h şıl olmaz.

Harf-i kef gelse *ķavluhu* [11a] (1) *ta'ālā*: “*Kef hā ya 'ayın şād zikru rahmeti rab-* (2) *bike 'abdehu zekeriyyā*”²⁹ te'vili ġayrdur (3) amma şadaķa v rmekd r.

Kef tekrār (4) gelse cehd  derse h şıl (5) olur.

Harf-i lam gelse *ķavluhu ta'ālā*: (6) “*Lem yekuni'l-lezine kefer  min ehli'l-* (7) *kitāb*”³⁰ te'vili ni' metd r ve ġayır [11b] (1)  ri mekd r ve devlet ķapuları (2) a ılmaķdur.

Lam tekrār gelse yedi (3) günde h şıl olur, yedi gün (4) geçse yedi ayda, yedi ay geçse (5) yedi yılda h şıl olur.

Harf-i (6) mim gelse *ķavluhu ta'ālā*: “*Mā kāne* (7) *Muhammedün ebā eħadin min ricālik m*”³¹ [12a] (1) te'vili ġayır  tmezseņ ķazāya (2) delālet  der her yañadan.

Mim (3) tekrār gelse māl-içün  y d r, (4) ġasta içün yaramazdur.

Harf-i (5) nun gelse *ķavluhu ta'ālā*: “*Nun* (6) *ve'l-ķalemi ve mā ye tur n*”³² te'vili (7) raħmet ve şazılıķ cem'i işlerden.

[12b] (1) **Nun** tekrār gelse ġam üstine (2) ġamdur.

Harf-i vav gelse *ķav-* (3) *luhu ta'ālā*: “*Vallahu min verāihim* (4) *muħi  bel hüve ķurān 'un-mecid*

²⁴ “ İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu.” (R m, 41)

²⁵ “Kendisine o  mā geldi diye Peygamber yüzünü ek itti ve öteye döndü.” (Abese, 1-2)

²⁶ “ O, günahı baġı layan, tevbeyi kabul eden, cezası Őiddetli olandır.” (Mümin, 3)

²⁷ “Yıldızların yerlerine yemin ederim.” (Vakıa, 75)

²⁸ “ Kāf. Şanlı Kur'ān'a andolsun. Aralarında (bir uyarıcının) gelmesine Őaştılar.” (Kāf, 1-2)

²⁹ “Kāf Hā Yā Ayn Sād. Bu, Rabbinin, Zekeriya kuluna olan merhametinin anılmasıdır. (Meryem, 1-2)

³⁰ “ Ehl-i Kitap'tan olan k firler (küfürden ayrılacak) deġillerdi.” (Beyyine, 1)

³¹ “Muhamed içinizden hiçbir erkeġin babası deġildir.” (Ahzāb, 40)

³² “N n. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına.” (Kalem, 1)

fî (5) *levhîn mahfuz*³³ te'vîli âdem (6) oğlanlarına muhtâç olmamağdur (7) ve ğanî olmağdur.

Vav tekrâr gelse [13a] (1) qurî ğavğa çeker, yalan da' va- (2) ya beñzer, nesne hâşıl olmaz.

(3) **Ĥarf-i he** gelse *qavluhu ta'âlâ*: (4) “*Hel eta 'ale'l-insānu hīnun* (5) *mine'd-dehr*”³⁴ te'vîli murād ve yar- (6) dım ve düşmānlar qahr olmağdur.

(7) **He** tekrâr gelse eyü degül şöyle [13b] (1) bil.

Ĥarf-i lamelif gelse *qavluhu ta'âlâ*: (2) “*La uksimū bilhaze'l-beled*”³⁵ te'vîli işler (3) teşvîşlü olmağdur dağı beden (4) zahmetini çekmekdür. Tevbe (5) édüp istiğfâr étmek evlâdur.

(6) **Lamelif** tekrâr gelse teşvîşlü (7) ola.

Ĥarf-i ye gelse *qavluhu* [14a] (1) *ta'âlâ*: “*Yasīn ve'l-qur'anu'l-ħakīm* (2) *inneke le mine'l-murselin 'ala şırātın* (3) *müstaķīm*”³⁶ te'vîli hayır ve sevin- (4) mek ve sağılığdur. Sefer étse (5) mübârekdür ve sağı selâmet (6) evine gele in-şâa'llâhu ta'âlâ.

(7) **Ye** tekrâr gelse [14b] (1) ğünâhuñ dileyesin Çalap (2) ğazretinden *ve bihi nesta'in*.³⁷

(3) Temmet tamām bi-'avnillah'il- (4) Meliki'l-Vehhâb yine (5) el-faķirü'l-ħaķir Yūsuf (6) bin Muhyî şâhibi (7) kitâbek. El-vâki' fî şehri Şa' bāni'l-mübârek kāmili sene 979.

Sonuç

Gerek ilmi açıdan gerekse İslam dinince fal ve falcılık reddedilmiş olsa da toplumun ve insanın bu konulara merak ve ilgi duyması hem bu alanda geçmişten günümüze eser verilmesine hem de farklı şekillerde falcılığın devam etmesine sebep olmuştur. Falın tamamen terk edilmeden dinî literatür ve inanç bağlamında temellendirilmiş şekli olan “tefe'ül (iyiye yorma)”ün yansıması olan Kur'an falları başlığı altında toplanabilecek eserler bu durum için bir örnek teşkil etmektedir. Literatürde Kur'an fallarına dört farklı usülle bakıldığı tespit edilmiştir; çalışmanın konusu olan *Hâzâ Fâl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Âyât* adlı mensur eser bunlardan biri olan harf grubu yorumuna göre yazılmıştır. Arap alfabesindeki 29 harf için ayetlerle birlikte fal yorumu verilmiştir. Falın tekrarlanması durumu için iki harf dışında farklı yorumlar eklenmiştir. Eserdeki fal yorumları değerlendirildiğinde tefe'ül geleneğinin de bir sonucu olarak çoğunlukla olumlu yorumların yer aldığı görülür. Bazı olumsuz fal yorumlarının da belirli şartlar dâhilinde olumlu sonuçlar vereceği ifade edilmiştir. Bütün fal metinlerinde karşımıza çıkan yorumların benzerleri yanında üç ve yedi gibi sayılar verilerek süre tayin etme, verilen sürelerde muradın gerçekleşeceğini söyleme gibi fal yorumları bu eserde de mevcuttur. Ancak eserdeki fala başlarken yapılacaklar ve fal açma tekniğinde farklılıklar görülmektedir.

Hâzâ Fâl-i Qur'an-ı 'Aziz-i Âyât adlı falname, Yūsuf bin Muhyî tarafından dualar ve şerhlerinin de eklenmesiyle insanların günlük hayatlarında kullanmak için bir başvuru kitabı mahiyetindeki oluşturulduğunu düşündüğümüz yazmanın beşinci bölümüdür. Eserin sayfa sayısı ve söz varlığı çok sınırlı olmasına rağmen yukarıda verilen dil özellikleri incelediğinde; kelime tabanlarında ve eklerde -ilgi hâli ve -Up zarf-fiil eki- yer alan ünlülerdeki yuvarlaklaşma temayülü

³³ “Oysa Allah, onları arkalarından kuşatmıştır. Hayır, o (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir Kur'an'dır. O korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfuz'da)dir.” (Burûc, 20-22)

³⁴ “ Gerçekten insan üzerinden öyle uzun bir süre gelip geçti.” (İnsan, 1)

³⁵ “Yemin ederim şu beldeye.” (Beled, 1)

³⁶ “Yâ Sîn. (Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur'an'a and olsun ki sen elbette dosdoğru bir yol üzere (peygamber) gönderilenlerdensin.” (Yasin, 1-4)

³⁷ “Ancak senden yardım isteriz.” (Fatiha, 1-5)

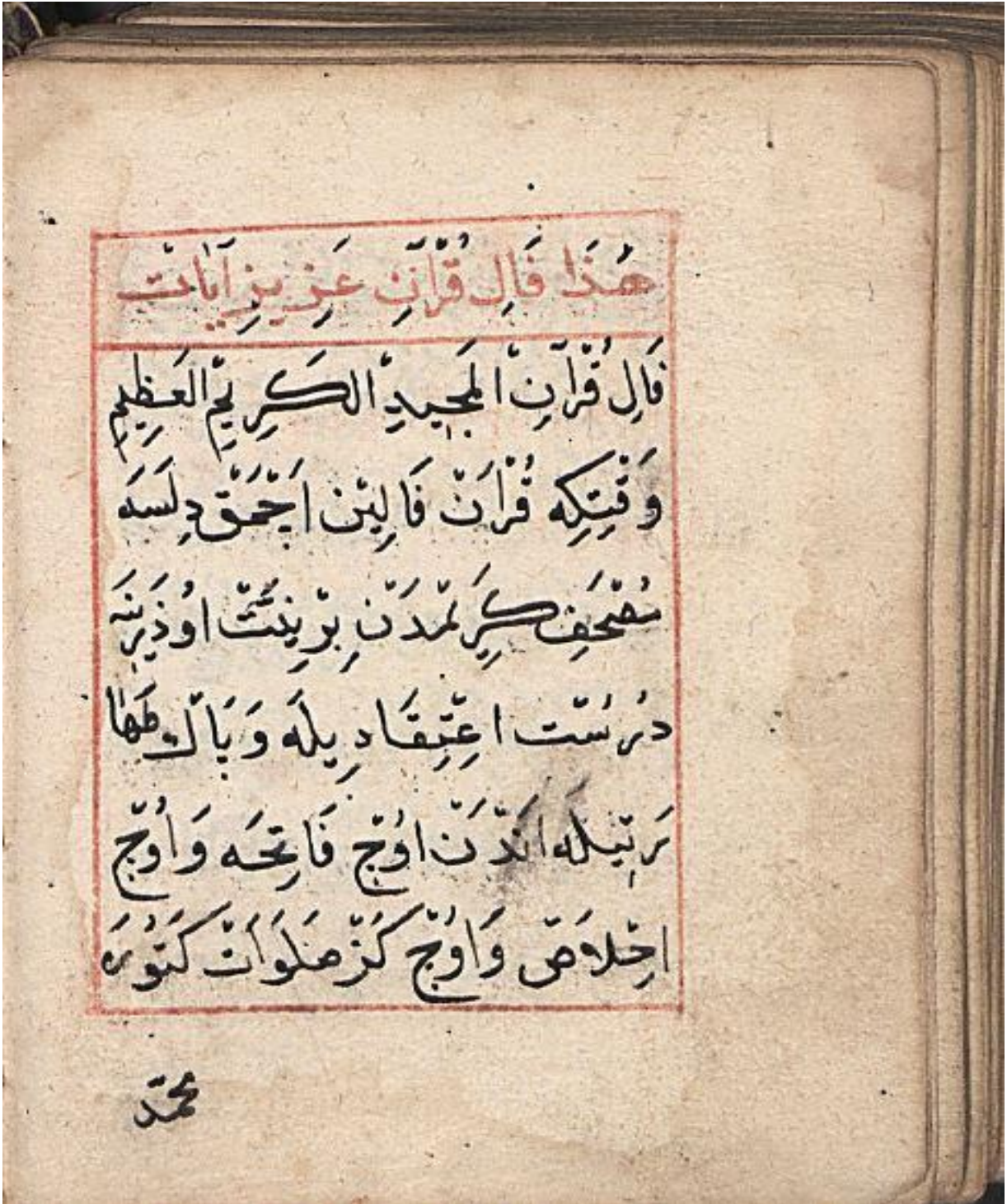

ile bazı eklerin -teklik üçüncü kişi iyelik eki- sadece düz şekillerinin olması gibi Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özellikleri görülmektedir. Buna göre 16. yüzyıl olarak tarihlendirilen eserin Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış falnamelerden istinsah edildiği söylenebilir. Eser konusu ve kapsamı itibariyle geniş bir söz varlığına sahip değildir. Metinde 70'i Türkçe, 113'ü Arapça ve 13'ü Farsça olmak üzere toplam 196 sözcük yer almaktadır. Metnin dayanağı Kur'an-ı Kerim olduğu ve fallar ayetlerden hareketle yorumlandığı için metinde Arapça ibareler oldukça fazladır. Metindeki cümleler belirli ve tekrar eden kalıp ifadelerle kurulduğu için gerek isim çekiminde kullanılan eklerin gerekse fiil çekimindeki zaman, kip ve şahıs çekimlerinin pek çoğu metinde yer almamaktadır. Eserde Arapça ayet ve ibarelerin yer almasından dolayı devrik cümlelerin kullanımı söz konusudur.

Kaynakça

- Avcı, İ. (2018). Ali Uşşâkî'nin manzum kur'an falı: Sürûr-nâme. *Prof. Dr. Tahir Üzgör'e Armağan* (ss. 83–103). Ankara: Yayın Evi.
- Aydın, M. (1995). "Fal". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi* (12. cilt, ss. 134-138). İstanbul: TDV Yayınları.
- DİB. (2014). *Hadislerle İslam* (1. cilt, ss. 684). Ankara: DİB Yayınları.
- DİB. *Hadislerle İslam*. Erişim tarihi: 21.10.2020, <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr>.
- DİB. *Kuran-ı Kerim tefsiri*, Erişim tarihi: 25.06.2020, <https://kuran.diyaret.gov.tr/Tefsir>.
- Durmaz, G. ve Baştürk, Ş. (2019). Bir Kur'an falı örneği: Fâl-ı Türkî-i Manzûm ve dil özellikleri. *Oğuz Türkçesi Araştırmaları Dergisi*, 1, 1–22.
- Duvarcı, A. (1993). *Türkiye'de falcılık geleneği ile bu konuda iki eser: "Risâle-i Falnâme li Ca'fer-i Sâdik" ve "Tefe'ül-nâme"*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ersoylu, H. (1997). Fal, fal-nâme ve bir çiçek falı «Der Aksâm-ı Ezhâr». *Türkiyat Mecmuası*, 20, 195–254.
- Ercilasun, A. ve Akkoyunlu, Z. (2018). *Dîvânü Lugâtî't-Türk* (3. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gülhan, A. (2015). Türk kültüründe fal ve isimlerle ilgili bir manzum falname örneği. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2/15, 195–222.
- Hâzâ Fâl-i Kur'an-ı 'Azîz-i Âyât*. Leipzig Üniversitesi El Yazmaları Koleksiyonu. B. or 114-5. v. 171b-184b.
- Koşık, H. S. (2017). Müellifi bilinmeyen manzum bir Kur'an falı. *Littera Turca*, 4, 127–141.
- Öz, M. (1995). "Ezlâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi* (12. cilt, ss. 67). İstanbul: TDV Yayınları.
- Pala, İ. (2011). "Falname". *Ansiklopedik divan şiiri sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Şanlı, İ. (2003). XVI. yüzyıl divan şâiri Fedâyî ve Fâl-nâme-i Kur'an-ı 'Azim'i. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/5, 161–178.
- Sezer, S. (1998). *Osmanlı'da fal ve falnameler*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Sümbüllü, Y. Z. (2008). İlm-i tefe'ül ve Tefe'ül-nâme (Kur'an falı) üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 1/2, 383-391.
- Şenödeyici, Ö. ve Koşık, H. S. (2015). En muteber kaynaktan gaybı öğrenmek: bir kur'an falı manzumesi. *Littera Turca*, 1/1, 71–96.
- Temizkan, M. (2007). Bir Kur'an falı. *Milli Folklor*, 74, 70–74.
- Uzun, M. İ. (1995). "Falname". *Türk Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi* (12. cilt, ss. 141-145). İstanbul: TDV Yayınları.
- Vural, H. (2017). Fal bakma geleneği ve bir Fâl-ı Kur'an. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/2, 95–114.
- Yeşilbağ, S. (2020). Edebî bir tür olarak falnâme ve mensûr bir Kur'an falı örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 07 Ekim, 367-379.
- Yıldız, A. (2002). İslâmî Türk edebiyatında Kur'an falları. *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*. İstanbul, 29 -30 Nisan 2011. 1–39.
- Yıldız, A. (2010). Manzum bir Kur'an falı. *İstem*, 18/16, 81–198.

İlk sayfa:

Son sayfa:

